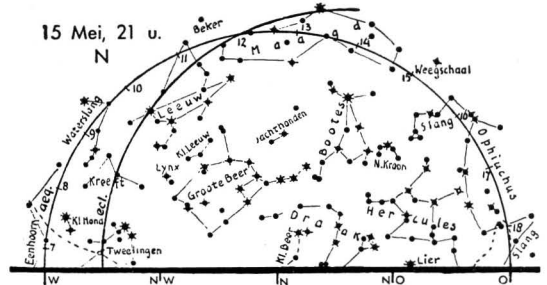
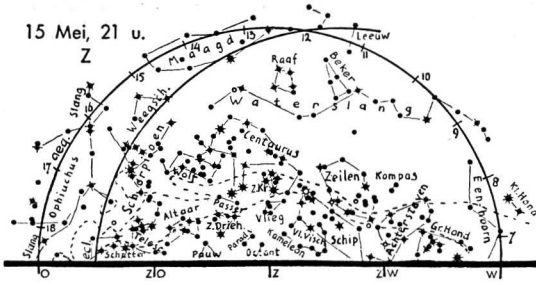

DE STERRENHEMEL IN MEI

GELDIGHEID DER STERRENKAARTJES:

15 Jan.	15 Febr.	15 Mrt.	15 April	15 Mei	15 Juni
5 u.	3 u.	1 u.	23 u.	21 u.	19 u.

Aan het begin van iedere maand gelden zij één uur later, op het einde één uur vroeger.

MAANPHASEN: V.M. 3 Mei; L.K. 11 Mei; N.M. 19 Mei; E.K. 26 Mei.

TOTALE MAANSVERDUISTERING op 3 Mei.

PLANETEN. — MERCURIUS. Grootste westelijke elongatie op 1 Mei, opkomst te 4,3 u.; op den 16den te 4,4 u.; op het eind der maand onzichtbaar. Conjunctie met JUPITER op 10 Mei.

VENUS, morgenster. Opkomst eerst te 4 u. Conjunctie met SATURNUS op 16 Mei.

MARS, opkomst op den 16den te 22,4 u. (R.K. 20,0 in de Schutter).

JUPITER staat in de Visschen (R.K. 23,5–0,3) en komt halfweg de maand reeds te 2,5 u. op.

SATURNUS is in den nanacht in het oosten waarneembaar; opkomst van 5 u. tot 3 u. R.K. 1,6 in de Visschen.

De Bilt.

S. W. VISSER.

KORTE MEDEDEELINGEN

Bij het nest van *Halcyon chloris cyanescens* (Oberh.). — Den 7en December had ik het geluk een broedende *Halcyon chloris cyanescens* aan te treffen in een termietennest. Dit termietennest was gebouwd aan den voet van een djatiboom; toen ik er langs liep snorde de broedende vogel van het nest af. Aangezien de desbetreffende boom op een sleuftracee stond en gerooid moest worden, zoodat de zaak toch verloren was, brak ik het nest open, door een stok in het vlieggat te steken. De tunnel was circa 15 cm lang en aan het binneneinde verbreed tot een nestholte. Deze was totaal „ongemeubileerd”, de drie reeds vrij zwaar bebroede, glanzend witte, bijna kogelronde eieren lagen zonder verdere onderlaag op de harde grondstof, waaruit de (boom-) termietennesten zijn opgebouwd. Het vlieggat bevond zich circa 40 cm boven den grond; de afmetingen dereieren waren $\pm 24 \times 27$ mm. Over het broeden van *Halcyon* is in *De Tropische Natuur* respectievelijk geschreven door de heeren EDWARD JACOBSON (jg. 19, 1930, blz. 216–217), JAN VERWEY (jg. 20, 1931, blz. 56–57), en L. VAN DER PIJL (jg. 22, 1933, blz. 53). VERWEY merkt, m. i. zeer terecht op, dat wij bij dit broeden van een ijsvogel in termietennesten in geen geval aan een voorbeeld van echte symbiose of anderen associatievorm moeten denken, doch dat de gemakkelijk voor graafwerk toegankelijke specie der termietennesten, deze holenbroeders tot nestelen lokt.

VAN DER PIJL vraagt zich echter af, wat de termieten er wel van zullen denken.

De zaak blijft minstens merkwaardig; het door mij gevonden nest bevatte nl. een wel bijzonder talrijke termieten-bevolking en bij de reconstructie van het geval kreeg ik den indruk, dat de broedende vogel letterlijk in een levend omhulsel van termieten gezeten moet hebben, zoodat het op zijn minst interessant genoemd mag worden, dat deze beide uiteenlopende wezens elkaar blijkbaar zoo goed verdragen.

In zijn „Broedtijden der vogels in W. en O. Java” (Tectona 1930), vermeldt SODY als broedtijd voor *Halcyon chloris cyanescens* in Oost Java de maanden April tot en met October, met gelijke frequentie.

De datum 7 Dec. valt dus wel buiten de — overigens uiteraard beperkte — waarnemingsreeks van SODY, doch hierbij dient bedacht te worden, dat 1938 een „abnormaal” jaar is geweest.

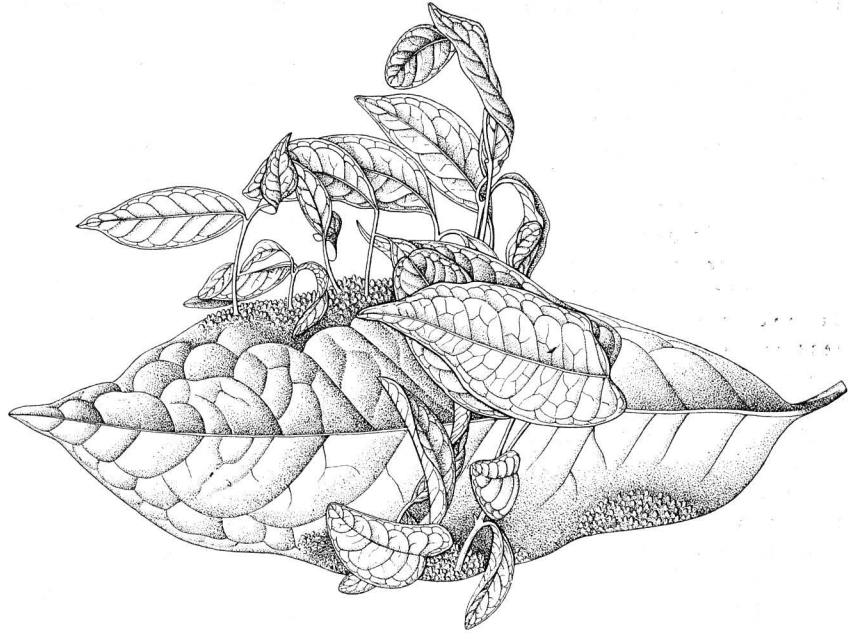
De vindplaats was: Zuid Djember.

Malang, 10 Dec. 1938.

F. J. APPELMAN.

Spruiten op het blad van *Gnetum Gnemon* L. — Enkele uitzonderingsgevallen daargelaten, zijn bladeren in het algemeen niet in staat om spruiten voort te brengen. Een zeer merkwaardige afwijking kwam ons in November 1938 in handen, waarvan in bijgaande teekening een beeld is getracht te geven.

Het betreft een blad van de gewone melindjoe, *Gnetum Gnemon* L. Het blad, dat volkomen frisch aan een boom werd verzameld, werd ons toegezonden door Raden JAHJAPRADJA, en was afkomstig van een aanplant in de Kp. Pangkalan, desa Bantardjati, in het Buitenzorgsche. De heer P. DAKKUS, door wiens bemiddeling wij het stuk kregen, had zoiets nog nimmer gezien, evenmin als de heer BRUGGEMAN, terwijl het ook voor het talrijke inlandsche personeel van den Tuin, waarbij uitstekende plantenkenner zijn, een novum was. Het blad in kwestie was op beide flanken behoorlijk verdikt, zelfs iets houtig en vertoonde daar talrijke kleine wratten, die blijkbaar in staat

Gnetum Gnemon L. Blad met spruiten. Voor de verklaring zie de tekst.

waren, jonge spruiten voort te brengen. Deze spruiten, waarvan er verschillende reeds 2 paar bladeren droegen, zagen er volkomen frisch uit. Wat de oorzaak van deze deformatie is geweest kon niet worden nagegaan. De helft van het blad werd in alcohol geconserveerd, de andere helft werd getracht in leven te houden om te zien of de spruiten in staat waren te wortelen. Dit is echter mislukt; het losse blad ging spoedig te gronde. Navraag om meer materiaal had geen resultaat; aan de boomen in bovengenoemde kampong werd slechts één enkel afwijkend blad aangetroffen.

De uiterst merkwaardige wortelvorming. — In Jaarg. 24, van 1935, beschreef ik op blz. 123 een merkwaardige wortelkap, die over een steen gegroeid was, met verzoek om opgave te doen over de herkomst. Zoekende in het archief van het Herbarium, is thans de vraag naar de herkomst van dit object tot een oplossing gebracht. Het exemplaar werd ontvangen van wijlen den heer THOMAS ETTY te Bondowoso, tegelijk met een brief gedateerd 30 Juni 1930. Het curiosum was gevonden in zijn tuin, bij rooijing van een boom, op ca 50 cm diepte. Het was een wortel van een ramboutan, die over een groote kiezelsteen gegroeid was.

VAN STEENIS.

Verspreiding van zaden door olifanten. — Naar aanleiding van de in de Januari-aflevering opgenomen mededeeling van Dr RUTTEN, getiteld „Olifantshoopen” moge hier een korte aanvulling volgen.

Hoewel er zelfs iets bekend is over het voedsel van voorhistorische olifanten en vrij veel over de verspreiding van zaden door den Afrikaanschen olifant, zoo is er weinig of niets gepubliceerd aangaande den Indischen olifant (zie RIDLEY, Dispersal of plants 1930, blz. 354). Het eenige, voor zoover mij bekend, is de mededeeling van W. M. DOCTERS VAN LEEUWEN (in Flora 118/119, 1925, blz. 83), dat WESTENENK heeft bericht over kiemplanten van rijst in olifantshoopen en dat Dr RUTGERS hem mededeelde kiemplanten van een mangga in Noord Sumatra aangetroffen te hebben.

Gezien het vermoedelijk nogal gevarieerde menu der dikhuiden, zal men er veel meer in kunnen vinden. Want indien zelfs rijstkorrels, als ze niet vermorzeld zijn tusschen de maalkiezen, de werking

der maagsappen kunnen weerstaan, dan zullen nog veel meer plantenzaden daartegen bestand zijn. Mangga's en doerians worden blijkbaar hoofdzakelijk gegeten om de vruchtpulp, want de pitten zijn niet gekraakt: of zijn er slechts enkele den dans ontsprongen?

Ik hoop, dat de mededeeling van Dr RUTTEN een aansporing is voor jagers en woudloopesters om, wat zij over deze materie weten, in deze kolommen te boek te stellen. VAN STEENIS.

Tijgers en panter als aaseters. — Dat tijgers in ontbinding zijnd vleesch — onverschillig of dit afkomstig is van een zelf geslagen prooi dan wel van een bij toeval door hen ontdekt cadaver — geenszins versmaden (zie blz. 13 van de Januari afl.), zal wel ieder bekend zijn, die omtrent de levenswijze van deze dieren eenige ervaring heeft opgedaan. In mijn artikel „Iets over het voedsel van den panter” (zie D. T. N., jg. 18, 1929, p. 83) beschreef ik een door mij waargenomen geval, waarin een tijger zelfs een zwijnencadaver van ± 10 dagen oud had opgepeuzeld.

Wat de panter betreft, stelde ik met betrekking tot deze gewoonte in bovengenoemd artikel de vraag: „Hoe is het hiermede gesteld bij den Indischen panter?” Ik bezat toenmaals nl. over hem terzake nog geen zekere gegevens. Sederdien echter had ik meermalen gelegenheid te constateeren, dat ook de panter sterk in ontbinding verkeerende cadavers met graagte consumeert. Zoo schoot ik eens een panter, die bezig was van een vier dagen oud zwijnencadaver zijn avondmaal te houden en een ander exemplaar, toen dit zich aan de resten van een vier dagen tevoren door a djags geslagen bantengkalf te goed deed. Analoge waarnemingen werden ook door den ervaren jager en wildkenner R. H. A. VAN MAARSEVEEN herhaaldelijk gedaan.

Doch niet alleen cadavers worden door deze groote katten opgeruimd, zelfs beenderen (van bantengs en zwijnen), die maanden lang in het bosch hadden gelegen en waaraan voor ons reukorgaan niet de minste lucht meer waar te nemen viel, vond ik door tijgers en panter aangeknaagd en gedeeltelijk verorberd. M. BARTELS Jr.

BOEKBESPREKING

M. L. A. Bruggeman, Indisch Tuinboek, met reproducties naar aquarellen van OJONG SOERJADI, „De Spieghel”, Amsterdam, 1939. 314 blz., 292 gekleurde afbeeldingen. Gebonden f 11.50.

In Januari verscheen van dit buitengewoon fraai in kleurendruk uitgevoerde werk een folder, die ongetwijfeld vele van onze leden hebben ontvangen. Het is een lust om in dit werk te bladeren. De kleuren zijn over het algemeen uitnemend getroffen; de tinten in groen — een der moeilijkste, kleuren om te treffen — zijn veelal goed geslaagd. Tal van bekende sierheesters ontmoet men er in, doch ook tal van minder bekende, hetgeen een groote aantrekkelijkheid is, daar thans van deskundige zijde ervaring wordt medegedeeld over aanvullingen van het sortiment voor onze Indische tuinen. Speciaal voor menschen buiten, op geïsoleerde posten, voor hen, die in het landelijke werkzaam zijn, zal het een vervulling zijn een dgl. handboek te bezitten, en.... te gebruiken; het voorziet in een reeds lang gevoelde behoefte. Achtereenvolgens komen loof- en bloeiende boomen, blad- en bloemheesters, bamboe, coniferen, Cycadeëen, palmen, water- en moerasplanten, vaste- en éénjarige planten, tenslotte varens aan de beurt. Dit fraaie werk is een aanwinst voor alle tuinliefhebbers in deze gewesten en is het allerbeste, dat hier op dit gebied bestaat. Voor schoolbibliotheken is het onmisbaar, daar men in de schooltuinen een groot aantal der afgebeelde planten zal aantreffen, terwijl het werk tevens geschikt is om bij het onderwijs in de plantkunde gebruikt te worden. Ook voor zaadhandelaren en kwekers in Holland is het van groot belang. Immers, de doorsnee Hollandsche kweker weet maar half wat voor soort planten in Indië gebruikt kunnen worden. Op enkele vergissingen moge hier gewezen worden: No. 239 moet heeten *Strobilanthes crispus* Bl., No. 116 heet *Hemerocallis fulva* L., terwijl de onderschriften van de Nos. 133 en 135 verwisseld moeten worden. Wij mogen zeker de uitgeversmaatschappij „De Spieghel” dankbaar zijn, dat ze een dergelijk werk in Holland heeft durven uitgeven. Het is duidelijk, dat de naar verhouding geringe prijs alleen tot stand gekomen kan zijn door een groote oplaag. Ik hoop van harte, dat het Indische publiek den moed van de uitgevers dan ook waardeeren zal en dat dit standaardwerk, dat voorloepig wel niet overtroffen zal worden, een gretigen aftrek zal vinden. Immers, wanneer dit experiment slaagt, zal het een aanmoediging kunnen zijn voor de uitgevers nog meer van dergelijke uitgaven te entameeren. Een werk, waarop schrijver en uitgevers trotsch kunnen zijn.

VAN STEENIS.